

غدير، محور وحدت اسلامی

[بخش اول؛ تبیین تقریب بر محور غدير]

بحثِ تقریب و وحدت بر محور حادثه‌ی عظیم غدير، موضوعی است که تازگی نداشته، بلکه در طول تاریخ عالمان مختلفی این بحث را اشاره کرده اند اما آن چه مغفول مانده و باید به آن توجه ویژه داشت، خروج این مبحث از اجمال و توضیح و تبیین آن است.

از دید قرآن کریم دو اصل اساسی مطرح شده است:

۱- اختلاف در بین انسان ها امری ضروری و غیر قابل اجتناب است. از این روی قرآن کریم می فرماید:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ^۱

به تعبیری وجود گرایش ها در بین انسان ها و جوامع بشری امری طبیعی معرفی شده است.

۲- از طرف دیگر قرآن کریم می فرماید که نباید در مرحله اختلاف متوقف شد بلکه باید بر اساس اصول و راهبرد های نزدیک کننده، این اختلافات را از میان برداشت.

حتی بدون در نظر گرفتن قرآن کریم، عقل و تجربه نیز این دو اصل را گواه می باشد. از طرفی تجربه نشان می دهد همواره اختلاف وجود داشته است و از آن طرف عقل حکم می کند که با وجود این اختلاف سعادت و رشد اتفاق نمی افتد بلکه باید این اختلافات از میان برداشته شود.

حال سوالی که در این جا باید به آن پاسخ داده شود این است که، این رفع اختلافات از چه مسیر و به چه صورت امکان پذیر است؟

در پاسخ باید گفت که خداوند متعال و نبی مکرم صلی الله علیه و آله محور هایی را بیان کرده و توسط ایشان، تدابیری اندیشیده شده است که ما بتوانیم از طریق اصول قابل تمسک و گفتگو بین گروه های مختلف این اختلافات را از بین برده و باعث نزدیکی این گروه ها به هم شویم. به طور مثال خود "قرآن کریم" از این موارد و اصول است که برای رفع اختلاف می توان به آن تمسک جست. همچنین "سنت نبوی" نیز از این موارد می باشد.

^۱ سوره مبارکه هود آیه ۱۱۸

[ظرفيت هاي غدير براي ايجاد تقريب]

يکي از محور ها و اصول مشترک "غدير" است که دارای ظرفيت هاي منحصر به فردي است ولي متاسفانه جامعه اسلامي از آن بهره نبرده است. اين ظرفيت ها از اين قرار است:

- ۱- غدير اجتماع بزرگ اسلامي است که به مانند آن و به اين شکل در جای ديگر وجود ندارد.
- ۲- حضور جمعي همه طوايف اسلامي در حادثه غدير به نحوي است که تمامي گروه هاي اسلامي نمايندگاني در آن حادثه داشته اند. اين [کثرت گروه ها] امري است که به طور خاص مخصوص غدير است.
- ۳- از جهت شرايط حساس زماني نيز اين حادثه منحصر به فرد است. در زماني اين حادثه اتفاق افتاده است که معلوم بوده اواخر زندگاني نبي مکرم صلی الله عليه و آله می باشد.
- ۴- خود رسول اکرم صلی الله عليه و آله محور اين حادثه هستند و ايشان دغدغه خودشان که عدم اختلاف جامعه اسلامي در آينده است را بيان فرموده اند.
- ۵- اتفاق مسلمين در رخ دادن اين حادثه نيز از ويژگي هاي ممتاز اين حادثه می باشد. در اصل و ارکان اصلي اين رويداد مهم در بين مذاهب اسلامي اختلافی نيست و مفاهيم اصلي اين حادثه مورد وفاق است.
- ۶- غدير يک نمايش واقعي است و صرفاً يک حديث نيست بلکه حادثه اي است که انکارش امکان ندارد. ما نسبت به حادثه غدير با رويدادی مواجه هستيم که به امر خداوند متعال و به دست نبي مکرم صلی الله عليه و آله رخ داده است و اين مطلب خاص غدير است.

حال با توجه به اين ويژگي هاي خاص، ميتوان جريان "غدير" را محوري برای تقريب و وحدت در بين جوامع اسلامي قرار داد و از اين بستر به گفتگو بين مذاهب پرداخت.

[تمسک به حادثه غدير در سيره اميرالمومنين عليه السلام]

بر اساس اسناد تاريخي اين مهم را در عملکرد حضرت اميرالمومنين عليه السلام نيز ميتوان ديد. حضرت امير عليه السلام، در بسياري از موارد اختلافی به جريان غدير تمسک فرموده و آن را ميزان حل اختلاف بيان فرموده اند. به طور نمونه پس از جريان سقيفه، در ايامي که حضرت به خانه مهاجر و انصار رجوع می کردند آن ها را به اين حادثه گوش زد می فرمودند. يا در جريان شوری شش نفره نيز به اين رويداد اشاره داشته اند.

[بخش دوم؛ راهبردهاي تقريب بر محور غدير]

در بخش اول به تبیین تقريب بر محور غدير پرداخته شد اما در اين بخش، نکاتی در باب راهبردهاي تقريب بر محور غدير بيان خواهد شد. ميتوان اين راهبرد ها را در نکات زير بيان کرد:

۱- [فرهنگ سازی تقریبی بر محور غدير]

اولین نکته این است که باید نسبت به تقریب بر محور غدير و ایجاد وحدت با توجه به این حادثه، فرهنگ سازی صورت گیرد. اگر نگاه بر محور تقریب و وحدت نباشد این گفتمان غدير، توسعه پیدا نمی کند. پس عنصر اول فرهنگ سازی و ایجاد نگاه وحدتی به جریان غدير است.

۲- [مستند سازی غدير بر اساس منابع مشترک]

نکته دوم این است که باید حادثه غدير بر اساس منابع و مدارک مشترک مستند سازی شده و با این که این حادثه دارای نکات اختلافی است اما باید بر اساس روش آکادمیک عناصر مشترک استخراج گردد. همانطور که "قرآن" محور مشترک قرار گرفته است باید نسبت به "غدير" نیز این اتفاق رخ دهد که دیگر هیچ جای انکاری باقی نماند و دیگر اختلاف جویان نتوانند به سبب نقاط اختلافی به این گوناگونی دامن زنند.

۳- [نگاه پیام محور به غدير به جای نگاه محاجه گونه]

سومین نکته این است که باید به پیام های حادثه غدير به طور مستقیم توجه کرد و نباید نگاه [صرفاً] محاجه گونه به آن داشت. غدير دارای پیام های گوناگون و لایه مندی است که میتوان برای مخاطبین مختلف آن ها را نشان داد و بیان کرد. به طور نمونه غدير برای "انسان" دارای پیام است، [انسانی با غمض عین از اندیشه اش]. همچنین غدير برای ادیان مختلف نیز پیام دارد. از این روی باید پیام غدير لایه بندی شود تا بر این اساس سطحی که برای کل جامعه اسلامی پیام دارد نمایان شده [و بتواند محور وحدت قرار گیرد]. به طور مثال لایه ای از غدير را میتوان برای کسانی که به امر "ولایت" معتقد هستند ولی آن را به دولایه ظاهری و باطنی تقسیم می کنند، بیان کرد. همچنین از حادثه غدير و پیام آن میتوان برای کسانی که دارای محبت اهل بیت علیهم السلام هستند نیز بهره جست.

۴- [ایجاد منطق گفتگو متناسب با جهان اسلام]

باید منطق گفتگویی اسلامی-اسلامی در جهان اسلام طراحی کرد با بتوان بدون ایجاد درگیری و کشمکش هایی بین مذاهب گفتگو برگزار کرد.

۵- [ایجاد نگاه متعادل به تعاملات جهان اسلام]

در حقیقت ما به خوبی نمیدانیم در چه موقعیتهای، چه سخنی را چگونه بیان کنیم! اینکه در مخاطبه با افراد مختلف به چه شکل سخن گفته شود بسیار امر مهمی است. به تعبیری [صرفاً] حرف خوب زدن کافی نیست بلکه باید خوب حرف زد که هم حق بیان شود و هم حاشیه نداشته باشد.

این نکته مهم است که درست نیست برای عدم ایجاد حاشیه و درگیری به کلی از سخن گفتن صرف نظر کرد و سکوت اختیار نمود زیرا، مخالفین این سکوت را به نفاق حمل می کنند و تلقی آنان این است که در پس پرده سخنان دیگری مطرح می شود. بلکه آن چه صحیح است درست سخن گفتن و معقول و هدفمند گفتگو کردن است. از این روی میتوان منطقی را تولید کرد که هم حق گفته شود و هم تنش ایجاد نشود.

نکته دیگر این است که علاوه بر این که باید گفتگو "هدفمند" باشد، باید "فرایندی" نیز باشد. یعنی این طور نیست که گفتگو صرفاً یک رویداد محدود به یک زمان خاص در نظر گرفته شود، بلکه باید به شکل یک پروژه مد نظر قرار گیرد.

اگر ما به شکل صحیح خودمان را معرفی کردیم، در نتیجه خیلی از بد اندیشی ها و تکفیر ها از بین خواهد رفت و سکوت کردن منجر به این می شود که دشمن برای ما طرح ریزی کند [و او ما را معرفی نماید].^۲

نشست تخصصی "غدیر، محور وحدت اسلامی؛ از تبیین نظری تا برنامه عملیاتی"

آذرماه ۱۴۰۴

^۲ این قسمت که افزوده ی نگارنده است، استفاده شده از سخنرانی قبلی استاد حفظه الله در این باب است.